

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עידה"ק ירושלים תובב"א

סעודה שלישית

מצורע תשב"ז (חלק א)

• בגמרא איכא מאן דאמר, כי בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות,
וכן בן סורר ומורה, ועיר הנדחת, ולמה נכתבו, משום דרוש וקבל שְׂכַר
• נכרי שנתגייר עם נגוע, אין הנגע מטמא • שיטת רבי אלעזר דעיר
שיש בו מזוזה אחת, אינו נעשה עיר הנדחת • מכילתא: מה ביאתם
למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה • למה לא
הקפידה תורה גם על טומאת זבין ומצורעין בשעת מתן תורה •
בגמרא: דמה שנאמר על דתן ואבירם כי מתו, לפי שירדו מנכסיהם,
והעניי חשוב כמת. ופירוש הר"ן, מנלן דלא נעשו מצורעים, דחשוב ג"כ
כמת • מה שנתרפאו במתן תורה: מתי היה זה, ואם גם הקמנים
נתרפאו, ואם גם מיסורים של אהבה נתרפאו • נגעתי בתים היה רק
בדרך גם מן השמים • לכל דבר ישועה או רפואה, יש זמן ועת רצון
• המיועד לזה

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ה לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

צו מנדב זיין רופט: 1-718-388-5519 | אויטאמאטיש דורך קרעדיט קארד: 845-366-2793 #1700

15 מינוט מתוך 90 זייער קלאָר ★ ★ ★ ★

לשון קדשו - קונטרס שכט (חלק א)

לשון קדשו:

קול אוצר יהודא ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-2223419
79 → 2 → 3 → 5 → 27.1

ארץ ישראל: 072-3275205
ענגלאנד: 0330-350-3110
פּעקס: 718-650-2970

929-522-1515

דרוק 1 דערנאך 329 פאר די רעקארדינג פון די וואך. פאר הערות דרוק 3

• ברכת מזל טוב •

הר"ר יואל לעבאוויטש הי"ו (ב"ר שלום)
לאירוסים בנו החתן משה ישכר בעריש נ"י - עב"ג בת
הר"ר יואל פריעד הי"ו (בן הרב מאיר)

הר"ר משה יאקאבאוויטש הי"ו - לאירוסים נכדו
החתן אברהם זאב נ"י בן בנו הר"ר אלחנן דוב הי"ו
עב"ג בת הר"ר פנחס פריעדמאן הי"ו

• יהם יעלו לזכרון •

הרה"ק רבי ישעי' ב"ר משה זצ"ל מקערעסטיר יומא להילולא ג' אייר תרפ"ה - זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל

הרב החסיד המרום, יגע בתורה, למד ולימד,
דודף צדקה וחסד, דבק נפשו בצדיקים ובספריהם הק'
רבי אליעזר אבא ז"ל הערמאן
ב"ר חיים הכהן ז"ל - נפטר ח' אייר תשנ"ג

הרה"ח ירא וחרד לדבר ה', מלא תורה וחסידות
רבי זיידא ישראל חיים ז"ל קרוים
בן הרה"ח ר' אלקנה הלוי ז"ל
נפטר ח' אייר תשכ"ט

הרה"ח ספרא רבא ונאם בחסד עליון, עסק כל ימיו להטיב
לזולתו, ויסד מוסדות לעזר והצלה, ועמד לימון שבורי לב,
שליחו הנאמן של רביה"ק ז"ע, לעשות רצונו בעניני הכלל
ולפרסם דעת קדשו בעולם, גם זכה לשמחו ולהטיב לבבו
רבי חיים משה ז"ל שמויבער
בן הרה"ח ר' חזקאל מנחם ז"ל
נפטר י' אייר תש"פ

הרה"ח הישיש, המפורסם במעשה צדקה וחסד גבאי
ביהמ"ד ומנהל בית רחל בלאנדאן בשליחות רביה"ק ז"ע
רבי יוסף יצחק ז"ל לעזר
ב"ר ישראל ישכר ז"ל
נפטר ח' אייר תשפ"ב

האשה הישישה החשובה והצנועה, חכמת לב, במוסר
אביה בהפרדו אל תמוש תורת אמך' החזיקה כל ימיה
מרת חי' ברכת ע"ה כהנא
בת הרה"ח ר' משה ז"ל הי"ד
אשת הרה"ח ר' יוסף מרדכי ז"ל
נפטרה (בת ק) ד' אייר תשפ"ד

האשה החשובה והצנועה המפורסמת במעשיה המוכים
מרת פערל ע"ה קויפמאן
בת הרה"ג ר' זאב (פעפער) ז"ל
אשת הרה"ח מוה"ר חנני' יו"ט ליפא ז"ל
נפטרה ח' אייר תשע"ה

האשה החשובה, בעלת צדקה וחסד, נודעת בשערים
בעבודתה המרובה ובהכנה דרבה לכבוד השבת קודש
מרת רבקה יוכבד ע"ה ב"ר בנציון הלוי נ"י
אשת הר"ר שלום יוסף דייטש הי"ו
נפטרה ו' אייר תש"פ

האשה החשובה מרת
רבקה רחל ע"ה זיכערמאן
ב"ר אברהם שלמה ז"ל
אשת ר' חיים יחיאל מיכל ז"ל
נפטרה ג' אייר תש"פ

האשה החשובה מרת
דינה גאלדא ע"ה ווייס
ב"ר דוד הכהן ז"ל
אשת ר' שלמה יעקב ז"ל
נפטרה ה' אייר תשנ"ו

הרה"ח רבי משה אפרים
ב"ר אר"י ז"ל הערשקאוויטש
וונתו מרת שפרה יענמא ע"ה
ב"ר משה יודא ז"ל

KolSatmar.com

א

קושיזות ודקדוקים בתחילת הפרשה

וידבר ה' אל משה לאמר, זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן.

ב

קושיא א

א) פרעגט מען די קשײא, פארוואס שטייט זאת 'תהיה' [תורת המצורע]. איבעראל שטייט [רק] זאת תורת, [וכגון] זאת תורת האשם [צו ז, א] [זאת] תורת העלה [שם ו, ב] אדער [זאת] תורת החטאת [שם, יח], שטייט נישט 'תהיה', [כי מאליו מובן כך, אז] נו אודאי זאל זיין.

דא [בפרשתן] דער אלשיך הקדוש^א פרעגט עס^ב.

ג

תירוץ הפנים יפות - על קושיא א

- ס'איז מיר א שטיקל חידוש.

דער הפלאה אין פנים יפות^ג, ער שטעלט זיך אויף דער קשײא, [און אויף דעם] פארענטפערט ער, ווייל א מצורע פון 'פאר' מתן תורה איז דאך נישט געווען, [ושהרי] די צרעת פון 'פאר' מתן תורה איז דאך נישט טמא געווען^ד. איבערדעם שטייט 'תהיה', [ודוהו רק] וואס ס'וועט זיין שפעטער.

זאגט ער, ביי זב שטייט [טו, לב] 'זאת תורת' [הזב], ווייל ביי זב געפינט מען דאס נישט [שנתרפא במתן תורה, או שלא היה מטמא בזב שלפני הדיבור].

^א בתורת משה להאלשיך (ריש פרשתן): וידבר ה' אל משה לאמר זאת תהיה תורת המצורע וכו'. ראוי לשית לב, א' כי מלת 'תהיה' מיותרת, כי מהראוי יאמר זאת תורת המצורע כו'.

^ב התירוץ על זה, יודפס אי"ה באחד משאר חלקי הקונטרס. וכאן בחלק א' העתקנו ענין זה רק בשביל דברי רבינו [להלן באות ד] בהערתו על תירוץ הפנים יפות, דגם מזיבה נתרפאו במתן תורה, שזה נוגע גם לדרוש דלהלן שבחלק א' (בההוספה מדברי יואל).

^ג בפנים יפות (ריש פרשתן): זאת תהיה תורת המצורע. דקדק הר"ם אלשיך שמלת 'תהיה' מיותר, [שהיה ראוי לומר זאת תורת המצורע], כמו זאת תורת הזב. ועוד דקדק מלת מן המצורע, והוי סגי במה דאמר כי נרפא הנגע. ונראה לפי מה שאמרנו [במדבר רבה ז, א. המובא להלן בהערה כט] בשעת מתן תורה נתרפאו ממומין, וכל שכן מצרעת, כמו שכתבתי לעיל ריש פרשת תזריע [והובא להלן בהערה כח] מדברי הר"ן ז"ל בנדרים [ז: המובא להלן בהערה יט]. ותו [כתיב] בפרשת תזריע כי 'יהיה' בעור בשרו, פרט [לנגע] לפני הדיבור, דאפילו כשחזרו אינו מטמא, ועיין שם. לכך כתיב זאת 'תהיה' תורת המצורע. מה שאין כן בזב דלא מצינו דנתרפאו מזיבה בשעת מתן תורה, וממילא שהיתה הטומאה בהן אפילו מיד שניתנה תורה.

^ד במשנה נגעים (י, א): אלו בהרות טהורות, שהיו בו קודם למתן תורה, בנכרי ונתגייר וכו'. ובתורת כהנים תזריע (פרשה דנגעים, ב): [אדם] כי יהיה [בעור בשרו נגע צרעת] [תזריע יג, ב], מן הדיבור והילך. והלא דין הוא, טימא בזבים וטימא בנגעים, מה זבים פטר בהם לפני הדיבור, אף נגעים פטר בהם לפני הדיבור. [ועוד] קל וחומר, ומה אם זבים שטומאתן וטהרתן בכל אדם, פטר בהם לפני הדיבור, נגעים שאין טומאתם וטהרתן אלא בכהן, אינו דין שיפטור בהם לפני הדיבור. לא, אם אמרת בזבים שלא טימא בהם אנוסים, תאמר בנגעים שטימא בהם אנוסים, הואיל וטימא בהם אנוסים יטמא בהם לפני הדיבור, תלמוד לומר כי יהיה, מן הדיבור ואילך.

ובגמרא הוריות (י): והא תניא, אדם כי יהיה, מן הדיבור ואילך. והלא דין הוא, טימא בזב וטימא בנגעים, מה זב מן הדיבור ואילך, אף נגעים מן הדיבור ואילך. לא, אם אמרת בזב שכן אין מטמא באונס, תאמר בנגעים שטומאתן באונס, תלמוד לומר אדם כי יהיה, מן הדיבור ואילך.

ד

מה שקשה על תירוצי הפנים יפות

[אבער] ס'איז מיר אַ חידוש, [שהרין] ס'שטייט בפירוש אַרויס^ה ביי זב אויך אַזוי, [הן] אַז ס'איז נישט 'מטמא' פון קודם מתן תורה. און [הן] ס'שטייט דאָך' [ביי דעם אויך] אַז ביי מתן תורה זענען זיי 'נִתְרַפָּא' געוואָרן, און ס'איז נישט געווען קיין זיבה. ס'האָט זיך הערשט אָנגעהויבן [כשחזרו למומן] נאָכ'ן חטא העגל. אַלעס פונקט די זעלבע וואָס ס'שטייט אויף מְצוּרָע, שטייט אויף זב. ס'איז אַ חידוש [תירוצו של הפנים יפות]. –

טז

קושיות ורקדוקים בפרשת נגעי בתים

ווייטער שטייט, נאָך דער פרשה [של טהרת המצורע], קומט [די פרשת] נגעי בתים. ויִדְבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר, פִּי תִבְאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לְאַחֲזָהּ וְנִתְּחִי נִגְעַ צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם, אִיךְ וּוְעַל עֵנֶק גֻּעֵבָן אֶ נִגְעַ צָרַעַת.

נז

בגמרא איכא מאן דאמר כי בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות, וכן אמרו לענין בן סורר ומורה, ולענין עיר הנדחת. והטעם דבכל אחד מהם סובר כמאן דאמר דיש בוה דינים שלא שייכים במציאות, או שידעו שלא היה כן. אבל להלכה לא קיימא לן כאותם דינים, ולכן יש מאן דאמר דשפיר היה אפשר להיות זה, ויש שהעידו על כולם שראו כן

אין די גמרא איז אַ פלוגתא, די גמרא אין סנהדרין דף ע"א^ה, [אויף] בֵּית הַמְּנוּגָע, איז דאָ [אין] אַ ברייתא אַ מאן דאמר וואָס ער זאָגט, בֵּית הַמְּנוּגָע לא היה ולא עתיד להיות, ס'איז נישט געווען און ס'וועט נישט זיין.

^ה בתורת כהנים בפרשתן [פרשה דובים, ב]: [איש איש] פי 'יִהְיֶה' [וב], מן הדיבור ואילך. והלא דין הוא, טימא בנגעים וטימא בזבים, מה נגעים פטר בהם לפני הדיבור, אף זבים יפטר בהם לפני הדיבור. [ויעוד] קל וחומר, ומה נגעים שטימא בהם אנסיס פטר בהם לפני הדיבור, זבים שלא טימא בהם אנסיס אינו דין שטיפטר בהם לפני הדיבור. לא, אם אמרת בנגעים שאין טומאתן וטהרתן אלא בכהן, תאמר בזבים שטומאתן וטהרתן בכל אדם, הואיל וטומאתן וטהרתן בכל אדם לא יפטר בהם לפני הדיבור, תלמוד לומר פי 'יִהְיֶה', מן הדיבור ואילך.

^י בבבבדר רבה (נשא ז, א. יג, ח), המובא להלן בהערה כט.

^י דאיתא במשנה סנהדרין (עא): רבי יהודה אומר, אם לא היתה אמו ראויה לאביו, אינו נעשה בן סורר ומורה. ועל זה אמרו בגמרא שם: מאי אינה ראויה וכו', בשוה לאביו קאמר. תניא נמי הכי, רבי יהודה אומר אם לא היתה אמו שוה לאביו בקול ובמראה ובקומה, אינו נעשה בן סורר ומורה. מאי טעמא, דאמר קרא (תצא כא, כ) אִינֶנּוּ שְׁמַע בְּקוֹלִנוּ [פירש"י: חד קול משמע, מדלא כתוב בקולותינו, או בקולינו ביו"ד], מדקול בעינן שוין, מראה וקומה נמי בעינן שוין. ◦ כמאן אזלא הא דתניא בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב, דרוש וקבל שְׁכָר. כמאן כרבי יהודה וכו'. אמר רבי יונתן, אני ראיתי, וישבתי על קברו. ◦ כמאן אזלא הא דתניא עיר הנדחת לא היתה ולא עתידה להיות, ולמה נכתבה, דרוש וקבל שְׁכָר. כמאן כרבי אליעזר, דתניא רבי אליעזר אומר כל עיר שיש בה אפילו מזוזה אחת אינה נעשית עיר הנדחת [וכל שכן אחד מן החומשין, או ספר מכל הנביאים, שאזכרת השם כתובה שם, ולא קרינא ביה אַתְּ כָל שְׁלָלָה וְשִׁרְפָּתָה]. מאי טעמא, אמר קרא (ראה יג, יו) וְאֵת כָּל שְׁלָלָה תִּקְבֹּץ אֶל תוֹךְ רִחְבֶּה וְשִׁרְפָּתָהּ בָּאֵשׁ, וכיון דאי איכא מזוזה לא אפשר, דכתיב (שם יב, ד) לֹא תִעָשֶׂן בְּן לֵה' אֱלֹקִים [בחר ואפדחם אַתְּ שָׁמָּה כתיב]. אמר רבי יונתן, אני ראיתי וישבתי על תילת. ◦ כמאן אזלא הא דתניא בֵּית הַמְּנוּגָע לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב, דרוש וקבל שְׁכָר. כמאן כרבי אליעזר ברבי שמעון, דתנן רבי אליעזר ברבי שמעון אומר לעולם אין הבית טמא עד שיראה כשתי גריסין על שתי אבנים [גריס זה שיעור נגעים, ושתי גריסין על שתי אבנים דכתיב וְחָלְצוּ אֶת הָאֲבָנִים, תרתי משמע, ובכל אחת שיעור נגע] בשתי כתלים, בקרן זוית [ואותן שתי אבנים יהיו בקרן זוית, אחד בכותל זה ואחד בכותל זה, והנגע משוך בשתייהן] ארכו כשני גריסין ורחבו כגריס [שיהא ככל אבן כגריס על גריס].

ס'איז פונקט אזוי [ביי] די דריי זאכן זאגט די גמרא, אויף בן סורר ומורה, און אויף עיר הנדחת, און אויף דעם [על נגעי בתים]. איז דא אַזאַ מימרא, אַזאַ שיטה [דלא היה ולא יהיה].

ז

[והגם] מ'פסק'נט נישט אזוי להלכה^ז, ניטאמאל ביי איינעם פון דיט [דריי].
- די גמרא זאגט פארוואָס [אי אפשר לדעתו שיהיה כן], פאַר אַלעם זאָגט די גמרא טעמים פארוואָס, [ובכולם לא פסקינן כוותיה]. -
אַבער על כל פנים [איז דא] דער מאן דאמר וואָס ער לערנט אזוי [שלא היה ולא יהיה].

ח

דער ערשטער מאן דאמר [אצל בן סורר ומורה] איז כמאן כרבי יהודה, [ווייל] רבי יהודה זאגט אז ביי בן סורר ומורה מוז זיין [אינגאנצן] שְׁמַע בְּקוֹל אָביו וּבְקוֹל אִמּוֹ, [וודיש כן] ס'מוז זיין בקולם אייניג, זיי מוזן זיין אייניג אביו ואמו, איך בין מרבה [אויף] בְּקוֹל אִמּוֹ זיי מוזן זיין אייניג, און דאָס איז נישט פארהאנדן [במציאות שיהיו קול שניהם שוים, און] ממילא קען עס נישט זיין.
נאָר וואָס דען [למה נאמרה הפרשה, משום] דְּרוֹשׁ וּקְבַל שְׁכָר.

ט

[און ביי] עיר הנדחת זאגט אויך די גמרא איז דא אַ מאן דאמר, כמאן כרבי אליעזר, [ווייל] רבי אליעזר לערנט [זא] אַ עיר וואָס ס'איז דא איין מְזוּזָה, קען שוין נישט זיין קיין עיר הנדחת. און דאָס איז נישט פארהאנדן [שיהיה עיר ישראל כזה], ס'איז נישט פארגעקומען קיינמאל.

ס

ביאור ברעת המאן דאמר דלא היה ולא עתיד להיות,
אמאי לא היה אפשר להיות כן בכל אלו הג' ענינים
הגם מ'קאן דאָך נישט זאָגן [זא] ס'איז נישט מעגליך [מצד המציאות] [וכדלהלן באות סב].

סא

מילא 'דעס' [בבן סורר ומורה] קאָן מען זאָגן ס'איז נישט מעגליך [במציאות].
[און ווי] דער תוספות ישנים זאגט אין יומא', [זא] מ'דרינגט זיך אויף פון דאָנעט אַז ס'איז נישט מעגליך [זא] צוויי מענטשן זאָלן זיין גראַד [די זעלבע קול].

מאי טעמא דרבי אלעזר ברבי שמעון [דבעי קרן זוית], כתיב קיר [ומראיהו שפל מן הקיר] [בפרשת יד, לו], וכתוב קירות [שם, לו ט], איזהו קיר שהוא כקירות, הוי אומר זה קרן זוית. ○ תניא, אמר רבי אלעזר ברבי צדוק, מקום היה בתחום עזה, והיו קורין אותו חורבתא סְגִירָתָא [חורבה מצורע, מצורעת מתרגמינן סְגִירָתָא] (תרגום יונתן שמות ד, ו), שנותץ משם בית המנוגע. אמר רבי שמעון איש כפר עכו, פעם אחת הלכתי לגליל, וראיתי מקום שמציינין אותו [שלא איהלו עליו, דאבן מנוגעת מטמא באהל, דמצורע הוקש למת, אַל תְּהִי כַּפֶּת] (בהעלותך יב, יב), ואמרו אַבְנֵי מְנוּגְעוֹת פִּינוּ לָשֵׁם.

^ח כאותן הדינים שעבורו אמר הך מאן דאמר דאי אפשר להיות זה, וכדהובאו אותן הדינים להלן בדברי רבינו לענין כל הג' הענינים.

^ט כמבואר ברמב"ם בהל' טומאת צרעת (יד, ז) לענין בית המנוגע, ובהל' ממרים (ז, ט) לענין בן סורר ומורה, ובהל' עבודה זרה (ד, טו) לענין עיר הנדחת.

[ולפי זה] פרעגט ער די קשײַא [אויף די] שְׁנֵי שְׁעִירִים [של יום הכיפורים, דאיתא שם במשנה] אין יומא ביי די שְׁנֵי שְׁעִירִים, [אז] זיי מוזן זיין שְׁוִין [זה לזה] בְּמִרְאָה וּבִקְוָה. פרעגט ער א קשײַא, [והלל] ס'איז דאָךְ נישט מעגליך, וואָרן ער זאָגט דאָךְ מהאי טעמא [אז] בן סוֹרֵר ומוֹרֶה איז לא היה ולא עתיד להיות.

זאָגט ער [לתרץ, אז] ס'איז אַ תְּחִילוֹק [בין בני אדם לבהמה, ווייל] אפשר [ביי] אַ בְּהֵמָה [איז] יאָ [שייך, שיהיו שני בהמות כמעט דומים ושונים זה לזה].

און דערנאָך, ס'מוז נישט זיין 'פונקטליך' [דמיון השני שעירים לגמרי]. מ'מיינט נאָר אַזוי 'בְּדֶרֶךְ כָּלֵל' [יהיו שנים זה לזה], כּאָטשיג ס'איז דאָ אַ תְּחִילוֹק דִּקְיָא.

דער תוספות ישנים פלאָגט זיך דאָרט [דערויף].

[אָבער] על כל פנים זעט דאָךְ אויס אַז ס'איז נישט מעגליך [במציאות, ביי] אַ בן סוֹרֵר [ומורה].

סב

און ווידעראום [אָבער] ביי אַ עִיר הַנִּדְחָת, קען מען דען זאָגן ס'איז נישט מעגליך [מצד המציאות. אלא צריך לומר דהכוונה כי] ס'איז נישט געווען [למעשה, אף שהיה 'אפשר' להיות], ס'איז נישט פאָרגעקומען, ס'איז נישט שְׂכִיחַ.

[אָבער] מ'קאָן דאָךְ נישט זאָגן אַז ס'איז נישט מעגליך [ממש, שהרי] ס'קאָן דאָךְ זיין [אז] אַ שטאָט ווערט לא עלינו אַז ס'ווערט פאַרדאָרבן, און ס'איז נישטאָ נִיטאַמאָל איין מְזוּזָה.

בעווייניג הרבים ס'איז דאָ כמה שטעט אַזעלעכע היינט אין די וועלט, וואָס ס'וואוינען אַסאָך אידן, און ס'איז נישטאָ נִיטאַמאָל איין מְזוּזָה, [ווייל] ס'איז דאָ בעווייניג הרבים [דער] שְׂכִיחַת הַתּוֹרָה.

נאָר וואָס דען, די גמרא זאָגט אַז ס'איז נישט 'געווען' אין אָרץ יִשְׂרָאֵל, [ווייל] מ'ווייסט אַז ס'איז נישט געווען. אַזוי זעט אויס [דער פֿשֶׁט].

סג

און ווידעראום [ביי] בֵּית הַמִּנְהָגֵעַ איז אויך אַ פּלוּגְתָא אין די משנה², דריי מאן דאומרים, רבי ישמעאל, מיט רבי עקיבא, און רבי אלעזר ברבי שמעון, ווי גרויס ס'ברויך צו זיין [דער נגד הבית], ווי גרויס און וויפיל [אבנים] ס'ברויך צו זיין.

ער זאָגט [דצריך שתהיה כשיעור] צוויי גְּרִיסִין אויף צוויי אָבְנִים, און אין אַ ווינקל

¹ דאיתא במשנה יומא (סב): שני שעירי יום הכיפורים מצותן שיהיו שנייהן שוין במראה ובקומה. ועל זה כתב שם בתוספות ישנים (הנרפס בגליון הגמרא): ואף על גב דאמר בפרק בן סוֹרֵר ומוֹרֶה (סנהדרין שם) דבן סוֹרֵר ומוֹרֶה לא היה ולא עתיד להיות, משום דבעינן שהיו אביו ואמו שוין במראה ובקומה, וזה אי אפשר להיות. אבל גבי בהמה מיהא יכול להיות יותר. ואע"פ שאין ממש דומות זו לזו, דאמרינן בירושלמי (סנהדרין סוף פרק ד) דאפילו חטה אינו דומה לחבירתה, מכל מקום בעינן שיהיו שוין במראה ובקומה כל מה שיוכלו.

² ועיין בזה גם בפ"י מהר"י קורקוס על הרמב"ם (עבודת יוה"כ פה, יד).

³ במשנה דנגעים (יב, ג): וכמה אבנים יהו בו, רבי ישמעאל אומר, ארבע. רבי עקיבא אומר, שמונה. שהיה רבי ישמעאל אומר, עד שיראה כשני גריסין על שתי אבנים או על אבן אחת. רבי עקיבא אומר, עד שיראה כשני גריסין על שתי אבנים, לא על אבן אחת. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, עד שיראה כשני גריסין על שתי אבנים בשני כתלים בזוית, ארכו כשני גריסין ורחבו כגריס.

[שבכית]. רבי אלעזר ברבי שמעון זאָגט [אזוי, אז] ס'מוז זיין שְׁנֵי גְרִיסִין [באורך] און ברייט אַ גְרִיס, און אויף צוויי ברעטער¹⁷, און ס'זאָל אויסזען ווי איינס, [דהיינו] ס'מוז זיין אין אַ ווינקל'דיג הויז¹⁸.

[און אויף דעם] זאָגט די גמרא [דנגע הבית באופן כזה] דעס איז נישט געווען און ס'וועט נישט זיין.

סד

ס'שטייט אפילו נישט אין די גמרא [א ביאור] פאַרוואָס נישט, פאַרוואָס קען דאָס נישט זיין.

[דלכאורה התיינח] ווען דאָס העט געמאַכט אַ 'מעלער', אפשר קאָנסטו זאָגן אז ס'איז שווער - ווייס איך אויך נישט [צי ס'איז טאקע אזוי] - ס'איז שווער אויסצומאָלן [אזוי].

אַבער [אז] דאָס גאַנצע איז דאָך געווען אַ גַס¹⁹, [וואָס] מ'האַט עס אַראָפּגעשיקט מן הַשָּׁמַיִם, [אם כן אינו מובן למה אמרו שאי אפשר להיות כן, והלא] מ'קאָן שיקן מן הַשָּׁמַיִם [א נגע] אין אַ ווינקל אויף צוויי ברעטער, פונקט אזוי ווי מ'האַט דאָס געשיקט [על אמצע הכותל].

[ומצינו שאמר רבי חנינא בן דוסא²⁰ מי שאמר לשמן וידליק, יאמר לחומץ וידליק. אז דער בורא כל עולמים שיקט אַראָפּ בְּדֶרֶךְ גַס אַזעלעכע מְכוּת [אויפן הויז], אַזעלעכע 'פלעקן', אַזעלעכע מְרֵאוֹת [שאינם בטבע], קאָן מען זיי אַראָפּשיקן [אויך] אין אַ ווינקל, [אז ס'זאל זיין] פונקט אין אַ ווינקל, און ס'זאָל זיין צוויי ברעטער, ס'זאָל זיין ווי איינס און ס'זאָל אויסזעהן ווי צוויי, די אַלע [תנאים] אזוי ווי ער מאַלט עס אַראָפּ רבי אלעזר ברבי שמעון.

סה

[נגאָר] על כל פנים די גמרא זאָגט אזוי.

זעט אויס ס'איז נישט שְׂכִיחַ, ס'איז 'דאָך' נישט מעגליך געווען אזוי ווייט.

פה

קושיא בז

איתא בגמרא נדרים, דמה שנאמר למושה במדין על דתן ואבירם כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך, הכוונה לפי שירדו מנכסיהם, והעני חשוב כמת

דאָ איז דאָ [א שמועס] אין ישמח משה, א״י אין פרשת שמות²¹ און [הן] אין פרשת תזריע²², רעדט ער דערפון אסאך באריכות.

¹⁷ הכוונה על אבנים.

¹⁸ פירוש: 'וואָנט' פון די הויז.

¹⁹ וכמו שהביא רבינו לעיל (כמה שיודפס א״ה בחלק ב' מהקונטרס) בשם הרמב״ם (טומאת צרעת טז, י) והרמב״ן (תזריע יג, מז), ואכמ״ל.

²⁰ בגמרא תענית (כה): חד בי שמשו [פירוש: כל היכא דתני רבי שמשו היינו ערב שבת, לא שמעתי טעם], חזייה לברתיה דהוות עציבא, אמר לה בתי למאי עציבת, אמרה ליה כלי של חומץ נתחלף לי בכלי של שמן [ושמתי החומץ בנר] והדלקתי ממנו אור לשבת [ויכבה הנר]. אמר לה בתי מאי איכפת לך, מי שאמר לשמן וידליק, הוא יאמר לחומץ וידליק. תנא, היה דולק והולך כל היום כולו, עד שהביאו ממנו אור להבדלה [הדליק ממנו נר אחר ליהנות בו, ונר של מעשה נסים כיבה, כי היכי דעבד רב יהודה (שם כד): בחלא דהוה סמידא].

²¹ פירוש: סיי.

[דהנה] די גמרא זאגט^ח [על הפסוק ויאמר ה' אל משה במדין לך שם מצרים] כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך (שמות ד, יט), זאגט די גמרא אלו דתן ואבירים. [והכוונה ווייל] ארבעה חשובים כמת, עני, ומצורע, וסומא, ומי שאין לו בנים. [און] די גמרא זאגט [אז] ס'קען דאך נישט זיין זענען מתו ממש, וואָרן זיי זענען דאָך נאָך געווען [גם אחר כך במדבר, דכל מקום שנאמר] נָצִים וְנִצָּבִים אינו אלא דתן ואבירים. נאָר ער מיינט שירדו מנכסיהם.

פט

וכתב הר"ן לפרש דמנלן שהיו עניים, שמה היו מצורעים דגם כן חשוב כמת. ומתריץ, לפי שנאמר עליהם במדבר שהיו בקרב כל ישראל, ואם היו מצורעים היו צריכין להשתלח מן המחנה. וכתב עוד דליכא למימר שנתרפאו במתן תורה, דהא אמרינן שחזרו למומן במעשה העגל

זאגט דער ר"ן^ט, איך קען נישט זאָגן [פֿשט בפסוק כי מתו כל האנשים, דהכוונה] אַז זיי זענען געווען [מצורעים, וואָס אַ] מְצוֹרֵעַ איז דאָך אויך חשוב כמת. ווייל ס'שטייט דאָך (עקב יא, ו) [וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָתָן וְלָאֲבִירָם] בְּקֶרֶב כָּל יִשְׂרָאֵל, און [אם היו] אַ מְצוֹרֵעַ העטן זיי דאָך נישט גיווען געקאנט זיין בְּקֶרֶב כָּל יִשְׂרָאֵל.

איי וועסטו וועלן זאָגן [שלעולם היו מצורעים במצרים, רק] זיי זענען נִתְרַפָּא געוואָרן ביי מִתֵּן תּוֹרָה. [אמנם הרי] ס'איז דאָך חֲזָרוּ לְמוֹמָן ביים עגל^כ.

צ

והקשה השאלת שלום, דכיון רבשעת מתן תורה נתרפאו כל הנענים, ואף שחזרו למומן מ"מ היו זה כנגע חדשה שלאחר הדיבור [דאם לא כן נסתר ראיית הר"ן ממה שחזרו למומן וכתוב בקרב כל ישראל, דאם היו כנגע ישנה שלפני הדיבור, שפיר יש לומר דהיו מצורעין אלא שלא היה מטמא]. וא"כ קשה למה נצרך הלימוד מהפסוק למעט הנגע שלפני הדיבור שלא מטמא, והלא לא היה שם 'במצואות' נגע כזה שלפני הדיבור הנשאר גם לאחר הדיבור

כז) פרעגט דער מהר"ש סקוטי [על דברי הר"ן], - דער שאילת שלום^{כב} ברענגט עס פון מהר"ש סקוטי^{כג}, - נו [אפילו אז ס'איז] חֲזָרוּ לְמוֹמָן ביי מעשה העגל [מכל מקום אם

^ח בגמרא נדרים (סד:) : דאמר קרא כי מתו כל האנשים וכו', הנהו מי מייית, והאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל מקום שנאמר נצים ונצבים אינן אלא דתן ואבירים, אלא אמר ריש לקיש שירדו מנכסיהן וכו'. ותניא ארבעה חשובים כמת, עני, ומצורע, וסומא, ומי שאין לו בנים. עני, דכתיב כי מתו כל האנשים. מצורע, דכתיב (בהעלותך יב, יב) אַל נָא תְהִי כִּמְתּוֹ. וסומא, דכתיב (איכה ג, ו) בְּמַחְשָׁפִים הוֹשִׁיבֵנִי כְּמֵת עוֹלָם. ומי שאין לו בנים, דכתיב (ויצא ל, א) הִבֵּה לִי בָנִים וְאִם אֵין מִתָּה אָנֹכִי.

^ט בפ' הר"ן נדרים (ז:) : [ועניות כמיתה] שנאמר כי מתו כל האנשים וגו' (גמ' שם). דלא מתו ממש, כדאמרינן לקמן בפרק ר"א (סד:) דמהו הווי, דכל מקום שנאמר נצים ונצבים אינם אלא דתן ואבירים, ואינהו הווי במחלוקת של קרח, אלא דמפני שְׁהָעֵנּוּ אמר כי מתו. דאף על גב דאמרינן התם דארבעה חשובין כמת, עני, וסומא, ומצורע, ומי שאין לו בנים. הכא ודאי מעניות קאמר, דאין לומר 'שנסתמו', דהא כתיב במחלוקתו של קרח (קרח טז, יד) הָעֵנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנָּקֶר. וליכא למימר נמי שהיו 'מצורעין', דהא כתיב בְּקֶרֶב כָּל יִשְׂרָאֵל, וליכא למימר שנתרפאו במתן תורה, דהא אמרינן שחזרו למומן במעשה העגל. וליכא למימר דמשום 'שלא היה להם בנים' אמר כי מתו, דאם כן היכי אמר לו מפני זה שוב מְצַרְקָה, וכי מפני שלא היה להם בנים לא היו נשמעין למלכות להלשינו אל פרעה. אלא ודאי מפני שירדו מנכסיהם, ולא היו דבריהם נשמעים.

^כ כמבואר במדבר רבה (ז, א, יג, ח) המובא להלן בהערה כט.

^{כב} בשאלת שלום על השאלות (להגאון רבי ישעי' פיק [ברלין]) בפרשתן (שאלתא פח, אות צב) : ואת זה לא אכחד מה דקמן, שנשאלתי מחביבי הרב המופלא בר לבב צדיק תמים מהר"ש סקוטש נר"ו, בהא דנדרים ז', ועניות כמיתה שנאמר כי מתו כל האנשים, ופירש הר"ן וכו' וליכא למימר שהיו מצורעין דהא כתיב בקרב כל ישראל וכו', וכן כתב הרא"ש (כפירושו שם) דאם היו מצורעין היו משולחין מן המחנה, וכן כתבו תוספות בעבודה זרה ה' ד"ה אלא שירדו מנכסיהם וכו', דמצורעים לא הווי, דהא בעדה בתוך המחנה היו יושבין, עיי"ש. ׀ והקשה לי הרב הנ"ל, וכי נעלמה מהגדולים הנ"ל משנה ערוכה בנגעים ריש פרק ז', אלו בהרות טהורות, שהיו בו קודם למתן תורה, ופירש הרב מברטנורה מי שהיו בו צרעת קודם מתן תורה, לא היה טמא מחמת אותו נגע לאחר מתן תורה, דכתיב אָדָם כִּי יִהְיֶה כְּעוֹר בְּשָׂרוֹ, פרט לזה שכבר היה וכו'. ואם כן אף אם היו דתן ואבירים מצורעים

הוי אז דינו כנגע שלפני הדיבור, אין ראייה כלל ממה שנאמר בקרב כל ישראל, שלא היו מצורעין, דהא אף אם היו מצורעין הרי אינו מטמא. ועל זה תירץ השאילת שלום, דאלא מאין מוזטו דאך נאגן אז ס'האט דעם דין פון א נגע חֲדָשָׁה [דלאחר מתן תורה], וואָרן אז נישט איז דאך נישט קיין ראיה פונעם בַּקָּרֵב כָּל יִשְׂרָאֵל, [ועל כרחק צריך לומר] כִּאֲשֶׁר שִׁג ס'איז די זעלבע נגע וואָס ס'איז געווען פריער, ווען ס'איז חֲזָרָה לְמוֹמָן, אָבער ס'איז א נגע חֲדָשָׁה. [ווייל וויבאלד] אז מ'איז שוין איינמאל אויסגעהיילט געוואָרן [בינתיים], איז עס א נגע חֲדָשָׁה [דמטמא, ולכן שפיר הוי ראייה מן בַּקָּרֵב כָּל יִשְׂרָאֵל, שלא היו מצורעים].

[ולפי זה שוב מקשה השאילת שלום, נו] אז ס'איז ווידעראום א נגע חֲדָשָׁה, איז דאך גאַרנישט 'פֶּאֶרְהָאָנְדֵן' [געווען במציאות] קיין נגע [פון] פֶּאֶר מִתֵּן תּוֹרָה, וואָרן זיי זענען דאך אלע נִתְרַפָּא געוואָרן ביי מִתֵּן תּוֹרָה. [נו] אז ס'איז נישט פֶּאֶרְהָאָנְדֵן קיין נגע פון [קודם] מִתֵּן תּוֹרָה [שנשאר גם לאחר מתן תורה, אם כן] וואָס דען דארף איך האָבן דעם גאַנצן 'לימוד' [מהפסוק אדם] כִּי 'יִהְיֶה' [בעור בשרו, אז] איך זאל מִמַּעַט זיין אז א נגע פון פֶּאֶר מִתֵּן תּוֹרָה איז נישט מִטְמֵא, [והלא] ס'איז דאך נישט בַּמִּצִּיאוֹת [שייך געווען] אז ס'זאל זיין א נגע פון פֶּאֶר מִתֵּן תּוֹרָה, [שהרי] א נגע עֲכוּם²² איז דאך נישט מִטְמֵא²³, און נגעי יִשְׂרָאֵל זענען דאך נִתְרַפָּא געוואָרן ביי מִתֵּן תּוֹרָה, איז דאך נישט 'געווען' קיין נגע

בעודם במצרים, אפילו הכי במעשה דקרח שהוא לאחר מתן תורה מותרים בתוך המחנה, ואין צריכין שילוח מחמת נגעים מקודם מתן תורה. ○ ולעומת שאלה גדולה ששאל הרב מהר"ש הג"ל, והגדתי משמו לבעלי תריסין והכנסים ויוצאים, והמה בקשו על נפשם בספרים רבים, עד שמצאו כתוב בספר אסיפת חכמים מקצתו, והביאו אלי וראיתי התירץ שנדפס על זה שם אינו אלא לחדר נתיבות של בית רבן. ולאמרו אינו כדאי, במה שאמר דאם היו מצורעים אם כן כי 'יִהְיֶה' למה לי, דתיפוק ליה מהכא מעובדא דדתן ואבירם וכו'. ובכן נשאר קושיית הרב מהר"ש בתוקפו, וכאיש גבורתו.

וכדי הציל במקום שיש מצילין, להדר פני כל הגדולים תוספות והרא"ש והר"ן, נאורתי לומר על פי מה שכתבו תוספות דעבודה זרה שם בדבריהם, וכי תימא דבמתן תורה נתרפאו, דהא אותן שנתרפאו כבר חזר למומן במעשה העגל, וכן כתב הר"ן בנדרים ז', ואם כן הסברא נותנת, הואיל שהמומן שקודם מתן תורה נתרפאו בקבלת התורה וכשחטאו בעגל חזרו למומן, הוי כפנים חדשות, וכאילו נתתה בהן המומין לאחר מתן תורה. ○ אפס לכאורה אי אפשר לומר הכי, דא"כ הא דכתיב כי יִהְיֶה פרט לנגעים שקודם הדיבור, היכי משכחת לה, שהרי כולם נתרפאו בקבלת התורה. וממה נפשך, באיזה זמן אתי למעוטי, אי מזמן מתן תורה עד קודם מעשה עגל, הלא פֶּלֶךְ יָפֶה רָעִיתִי ומום אֵין בְּהֶן, ואי אחר מעשה העגל, הלא אמרנו עכשיו דפנים חדשות בא, והוי כנגע שנולד אחר מתן תורה ומטמא. ○ ואולם האמת מלבן לבוניה, לבוניה וחדרדיה באים כאחד, לעולם כדאמרינן, ומשום הך קשיא לא נידונה, על פי מה שכתבו תוספות יומא כ"א ד"ה נבלעיה וכו', דקרא לאו אניסא סמך וכו'. אמור מעתה, דהא נתרפאו בקבלת התורה ממומין שלהן, ודאי שלא היה אלא דרך נסיו, ואם כן שפיר כתוב כי יִהְיֶה, דאי לאו ניסא, שלא יטמא אותן נגעים וכו' [עיי"ש עוד באורן].

²² כן נקרא שמו בדברי הישמח משה דלהלן, ובשאילת שלום כתב מהר"ש סקוטש.

²³ שהעכו"ם לא נתרפאו בזמן מתן תורה, ואם כן היה שפיר יתכן להיות אצלם נגע שלפני מתן תורה, הנשאר גם לאחר מתן תורה.

²⁴ כמבאר במשנה בנגעים (א, ג): הכל מטמאין בנגעים, חוץ מן הנכרי וגר וטובש.

ועוד שם (א, יב): כל הבתים מטמאין בנגעים, חוץ משל נכרים. ○ ופירש נכרים: כל הבתים. ודוקא בארץ ישראל, דבבית ארץ אחוזתכם כתיב: חוץ משל נכרים. אם קנו בית בארץ ישראל. דהכי משמע, אחוזתכם מיטמאה בנגעים, ואין אחוזת הנכרים מיטמאה בנגעים. וכשם שאין אחוזתם מיטמאה בנגעים, כך בגדיהם וגופם אין מיטמאים בנגעים (ומקורו בתורת כהנים בפרשתן, פ"ה ו). ○ ועיין בתוספות יום טוב שם: ומה שכתב הר"ב וכשם שאין אחוזתם מיטמאה בנגעים כך בגדיהם וגופן כו', כך הוא במקצת פירושי הרמב"ם, אבל בתורת כהנים שבידינו (שם) לא גרסין 'וגופן', וכן אינו במקצת פירושי הרמב"ם. ויראה לי דלגופן לא צריך, שלמדנו מדכתיב 'אָדָם' כי יִהְיֶה כְּעוֹר בָּשָׂר, דאיכא למידרש מיניה כדדרשינן (יבמות סא). בטומאת אהל - ועיין מה שכתבתי במשנה ו' פרק י"ח דאהלות בד"ה מדורות כו' - אָדָם כי יָמוּת בְּאֵהָל, ולא עכו"ם, שנאמר (יחזקאל לד, לא) צֹאֵן מִרְעִיתִי אָדָם אִתָּם, אתם קרויים אדם ולא עכו"ם קרויין אדם.

[פון] פאַר מתן תורה. ער פלאַגט זיך אויף דעם, צו פאַרענטפערן דאָרט די קשָׁא.

צא

תירוצי הישמח משה - על קושיא כז

ובישמח משה פרשת שמות מתוך לחלק דרך נגעים שבאו בשביל עון, הוא שנתרפא במתן תורה, אבל אותן שבאו בשביל יסורים של אהבה לא נתרפאו, ועבורם נצרך הלימוד למעט שלא יטמאו

דער ישמח משה, אין פרשת שמות^{כז} ענטפערט ער, וויל ער מאַכן אַ חילוק [אַז ס'איז דאָ] צוויי ערליי נגעים, ס'איז פאַרהאַנדן [נגעים] וואָס ס'קומט באַהבָה, [והם נקראים] יסורים שֶׁל אַהבָה, [ואותן נגעים לא נתרפאו במתן תורה]. און ס'איז דאָ אַזעלעכע [הבאים על עֲוֹן] וואָס ווערן יאָ נַתְרַפָּא [במתן תורה].

[איין] אפשר נישט אַלע [זענען נתרפא געווארן]. וואָרן די וואָס זיי קומען [וועגן] יסורין של אהבה, איז אַ חילוק, [דאלו לא נתרפאו במתן תורה, דמהיכי תיתי יגרע אהבתם, ועל זה נצרך המיעוט מאדם כי יהיה, דאינם מטמאים לאחר הדיבור. אבל בדתן ואבירים אם נימא דנצטרעו, ודאי לא מחמת אהבה היה, דהרי רשעים היו, אם כן ודאי נתרפאו במתן תורה, וכשחטאו בעגל וחזרו למומן הוי נגע חדשה, והאיך אמר בקרב כל יִשְׂרָאֵל, וא"ש דברי הר"ן].

צב

ובפרשת תוריע מתוך לחלק באופן אחר, דרך אותן שיכלו לשמוע ולהבין הדיבור במתן תורה, הם שנתרפאו, אבל לא הקטנים יונקי שדים. ולכן עבור נגעי הקטנים שלא נתרפאו, נצרך הלימוד שלא יטמאו

און דאָ אין די וואָכעדיגע סדרה אין פרשת תזריע^{כז}, גייט ער אַן אַנדערן אָפֿן.

^{כז} בישמח משה פרשת שמות: ויאמר ה' אל משה במדן לך שב מצרים כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשי. ואיתא בנדרים דהאי מתו היינו שידרו מנכסיהן וכו'. וכתב הר"ן שם, דעל כרחך לא מתו ממש וכו', וליכא למימר שהיו מצורעין, דהא כתיב בקרב כל יִשְׂרָאֵל וכו', וליכא למימר שנתרפאו במתן תורה, דהא איתא שחזרו למומן במעשה העגל, עכ"ד [של הר"ן]. וכן כתב הרא"ש, וכן כתבו התוספות בעבודה זרה. ○ והקשה בשאלת שלום על השאלות פרשת מצורע בשם מהר"ש סקוטי, הא איתא במשנה דנגעים אלו כְּהוֹרֹת טְהוֹרוֹת, שְׁהָיוּ בּוֹ קֶדֶם לַמֶּתָן תּוֹרָה, ואם כן האם היו מצורעים בעודם במצרים, אפילו הכי במעשה דקרח שהיא לאחר מתן תורה, אין צריך שילוח. ○ והנה בשאלת שלום רצה לומר, דהא כל המומין נתרפאו במתן תורה, אך כשחטאו בעגל חזרו, ואם כן הוי נגע חדשה. אך דחי לה, דאם כן האי דינא דמתניתין היכי משכחת לה, הא נתרפאו בשעת מתן תורה, ומה שחזרה הוי נגע חדשה, אלא על כרחך צריך לומר דאין דין נגע חדשה לאלו שחזרו, ואם כן הדרא קושיא לדוכתיה.

ונראה לי ליישב הכל, דבאמת אם נסתלקה מכל וכל ואחר כך חזרה, ודאי דיש לה דין נגע חדשה, ולא מסתבר כלל לומר שיהיה לה דין נגע הישנה. רק האי דמתניתין ודאי משכחת שפיר, דהא ידוע דיסורין באים על עון, כמבואר במסכת ברכות (ה) אם רואה יסורין באים עליו יפשוט במעשיו, ובשבת (נה) אין יסורין בלא עון, מיהו איתא במסכת ברכות (שס) דיש יסורין של אהבה, פירש רש"י דהקב"ה מיסרן בלא שום עון כדי להרחבות שכרן לעולם הבא. והנה מסתבר דמה שבא מחמת עון, נתרפא במתן תורה, דאז נמחל הכל, אבל מה שהוא מחמת אהבה, דמהיכי תיתי יגרע אהבתו ויתרפא, וזה נכון. ○ והנה איתא במסכת ברכות (שס ע"ב) אמר ר' יוחנן נגעים ובנים אינם יסורין של אהבה, ומקשה עליו והא אמר ר' יוחנן כל מי שיש בו אחד מד' מראות נגעים אינן אלא מזבח כפרה וכו', ואיבעית אימא אף לן והא להו, ופירשו רש"י ותוספות, דלבני ארץ ישראל שטעון שילוח, לא היו יסורין של אהבה, ובבבלי שאין טעון שילוח, הוי יסורין של אהבה ודאי. אם כן לפי זה לא נתרפאו, ושייך שפיר דינא דמתניתין. ○ ונראה לי ברור שזה הטעם שאמרה תורה אדם 'פִּי יִהְיֶה' כְּעוֹר בְּשׁוֹר, ולא שכבר היה קודם מתן תורה, דהיינו שהנגע בא אז מחמת אהבה, על כן לא יתכן שיטמא. ○ ונחזור לענינינו דלכך לא נתרפאו, משום דהם נתהוו וקיימין על ידי אהבה, אם כן לפי זה בדתן ואבירים אם נימא דנצטרעו, ודאי לא מחמת אהבה היה, דהא רשעים הם, רק היה כדי שלא יוכלו לבא אל המלך להלשין על משה, דאין מצורע בא לפני המלך, אם כן הם ודאי נתרפאו במתן תורה, וכשחטאו בעגל חזרו, אם כן הוי נגע חדשה, ואיך אמר אחר כך בקרב כל יִשְׂרָאֵל, ושפיר כתב הר"ן. כן נראה לי ברור.

^{כז} בישמח משה פרשת תזריע (ד"ה אדם כי יהיה): ונראה לי דהלא בהוריות (י. והובא לעיל) יליף מאדם כי יהיה,

[דאָרט] וויל ער זאָגן [לחלק] אַז קטנים זענען נישט נתרפא געוואָרן [במתן תורה, ועבור נגע הקטנים הוצרך הלימוד למעט נגע שלפני הדיבור שלא יטמא].
ער פלאַגט זיך.

צג

ישוב קושיא כו – ממה שאמרתיו כבר

ואני תירצתי מכבר, כי נצרך לימוד זה עבור שנוגע גם לכל נכרי שנתגייר,
שלא יטמא בו הנגע שלפני הגיור. ועתה מצאתי שגם בפנים יפות תירץ בן

איך האָב אַמאָל געזאָגט [לתרץ, אַז] קאָן זיין וועגן גרים אפּשר, מ'מיינט [מיט דער לימוד] אַז ס'איז מ'מעט אַז [ביי] די גרים האָט [עס] דעם דין [הנגע] פון פאַר מַתָּן תּוֹרָה [שאַינו מטמא אף לאחר מתן תורה. והיינו דנוגע לימוד זה גם לדורות, לענין נכרי שנתגייר, דנוגע שלפני הגיור אינו מטמא, כמו שלא היה מטמא נגע שלפני הדיבור, לפי שצריך שיהא הנגע נולד בשעה שהוא ראוי לכהן לראותו ולטמאו]¹².

[נאָר] דאָס האָב איך 'היצט' געטראַפֿן שטיין די וואָכעדיגע סדרה אין הפלאה אין פנים יפות, דאָ אין פרשת כי תזריע¹³, ער זאָגט [אַזוי] אַז ס'איז אויכעט [נוגע לימוד זה] וועגן גרים [לדורות, דאין נגע שנולד לפני הגיור מטמא אפילו לאחר הגיור].

למעט את שהיה בו כבר מלפני הדיבור. והנה קשה, הלא מבואר במדרש רבה דכל בעלי מומין נתרפאו בשעת מתן תורה, ומשמע שם גם בעלי נגעים, וכן מבואר מדברי התוספות והר"ן הג"ל דגם מנגעים נתרפאו, אם כן קשה היכי משכחת לה נגע שלפני הדיבור. ואף דמבואר שם במדרש דבשעת העגל חזרו, הלא כיון דנתרפא ואחר כך חזר, ודאי לא הוי כנגע שלפני הדיבור, רק הוי כנגע חדשה. ◦ וצריך לומר, דהלא הקשה הידי משה שם (על במדבר"ז, א), הא דפרץ הגמרא (עבודה זרה ה). למימרא דאי לא חטאו לא מייתי, והא כתיב פרשת יבמות ופרשת נחלות, ולמה לא הקשה מפרשת נגעים לכולי עלמא, והשאר בצריך עיון. ונראה לי דלא קשה מידי, דבשלמא התם בעבודה זרה לענין מיתה, מבואר שם דעל דעת כן ניתנה התורה שלא ישלוט בהם מלאך המות, עיין שם. אם כן משמעו דלא ישלוט בכל הדורות, דהא התורה ניתנה לכל הדורות, אם כן פריך שפיר. מה שאין כן לענין ריפוא המומין, דלא ניתנה התורה על דעת כן, רק מבואר במדרש רבה פרשת נשא לפי שהיו רובן אז בעלי מומין על ידי העבודה כמבואר שם, ואמר הקב"ה אין זה כבודה של תורה שתיתן לדור בעלי מומים וכו'. הרי מבואר דלא נתרפאו רק מפני שהיו אז אותו הדור בעלי מומין, והיה גנאי שיהיו דור מקבלי התורה רובן ככולם בעלי מומין, לכך נתרפאו כולן, אבל לא יבצר מכאן ולהלן להיות העולם כמנהגו נוהג שיארע בעל מום או בתולדה או על ידי סיבה, לכך לא קשה מידי מפרשת נגעים, וזה ברור ואמת בס"ד. ◦ והנה לפי הצעה זו דלא נתרפאו רק מפני הגנאי שיהיו מקבלי התורה בעלי מומין, אם כן יתכן דאותן שלא היו בכלל מקבלי התורה, כגון קטנים יונקי שדים שאין בהם דעת, לא נתרפאו. ואם כן איצטרך שפיר למעט נגע שלפני הדיבור, בקטן שהיה בו נגע לפני הדיבור, דלא נתרפא, ולא קשה מידי, ואם כן מיושב קושית מהר"ש סקטי על הר"ן הנ"ל, דבגדולים כיון שנתרפאו וחזרו במעשה העגל, הוה ליה כנגע חדשה, כנ"ל נכון בס"ד.

¹² ועיין עוד קרוב לזה ובאופן אחר בדברי רבינו בס"ג נשא תשי"ד (לשון קדשו קונטרס צד), וס"ג תזריע מצורע תשט"ז (נדפס בחידושי תורה תשט"ז, ח"ב עמוד תנח), דאותן גרים והעבר רב שעלו עמהם ממצרים, הם לא נתרפאו במתן תורה, ועליהם נצרך הלימוד למעט שנגעם שלפני מתן תורה לא יטמא גם לאחר מתן תורה. [ועיין עוד תירוצי אחר מרבינו בזה, בטיב לבב פרשת שמות (עמוד שה) מדרשה בשאמלוי בשנת תרצ"ו].

¹³ בפנים יפות פרשת תזריע (יג, ו): והנה איתא בתורת כהנים, פי יְהִיָּה, מִן הַדִּיבּוֹר וְהִילָךְ וכו'. לכאורה קשה, דהא אמרו חז"ל במתן תורה נתרפאו ממומין, וכל שכן מצרעת, וכן משמע ברין בנדרים (ד:). ואף דאמרין שם שחזרו מומין לאחר החטא, מ"מ כבר היה הנגע לאחר הדיבור. דאף שנשברו הלוחות, מ"מ כיון דכבר מלו וטבלו וקבלו עליהם המצות בשעת מתן תורה וכבר היה להן דין ישראל וכו'. ◦ ונראה דעיקר בזה, שבאמת לא היה צרעת בשעת הדיבור, אלא שבא ללמד שאם היה קורם הדיבור לא היה מטמא, ונפקא מינה 'לנכרי שנתגייר', כדאיתא שם, ואיתא נמי שם תינוק שנולד כשהוא מנוגע, כיון שלא היה ראוי לראות אותו בשעה שנולד הנגע, טהור. והיינו דילפינן מפי יְהִיָּה דממעט קורם הדיבור, כיון שלא היה ראוי לראות אותה שעה.

ישוב הקושיות

ישוב קושיא כז (באופן ראשון) – לדרכינו עתה

נאָר אזוי ווי איך האָב מתבונן געווען אין די פרשת השבוע, לכאורה דאָכט זיך מיר איך זעה גאָרנישט [קיין קשָׁא], דאָכט זיך מיר [אז] מעיקרא לא קשיא מידי, מ'ברויך גאָרנישט [קיין תירוץ].
ס'איז אַ חידוש, [ס'איז] נתחבטו גדולי עולם [וויאזוי] מ'זאל פאַרענטפערן [קושיית השאלת שלום, אָבער] איך מיינ [ס'איז] פֿשוט.

בלשון המדרש מוכח שמה שנתרפא בשביל מתן תורה היה לאחר שכבר באו למדבר סיני, וביאתם לסיני היה בראש חודש סיון, ואם כן לא נתרפא עוד חודש סיון

[דהנה] דאָס לשון אין מדרש וואָס ס'שטייט אַז זיי זענען נתרפא געוואָרן [בשעת מתן תורה], אין מדרש רבה פרשת נשא^ט [על הפסוק] וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש, זאָגט דער מדרש אזוי, אין פרשת נשא.
זאָגט ער, אין מצרים זענען זיי געוואָרן פיל [מיט] מומין פון דער עבֹדָה [בחומר ובלבנים. אמנם] כיון שפֿאַו למדבר סיני, זיי זענען געקומען צום מדבר סיני, האָט הקדוש ברוך הוא געזאָגט וויאזוי וועל איך געבן די תורה פאַר בעלי מומין, [וכי] איך וועל וואַרטן ביז זיי וועלן נתרפא ווערן? איך קען נישט וואַרטן מיט קבלת התורה, האָט דער אייבירשטער אַראָפגעשיקט די מלאכי השרת, און מ'האָט זיי אויסגעהיילט. אזוי שטייט דאָס לשון [וכיון שפֿאַו למדבר סיני].

^ט בבמדבר רבה נשא (ו, א): צו אַת בני ישראל וישלחו מן המחנה [כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש] וכו'. בשעה שיצאו ישראל ממצרים היו כל רובן בעלי מומין, למה, מפני שהיו יגעים בטיט ובלבנים, ועולים לראש הבנין, ומי שהוא בונה, על ידי שהיו עולין לראשי הדמוסין, או האָבן נופלת וקוטעת ידו, או הקורה או הטיט נכנס בעיניו והוא נסמא, והיו בעלי מומין. כיון שפֿאַו למדבר סיני, אמר האלקים, כך הוא כבודה של תורה שאתן אותה לדור בעלי מומין (בתמיה). ואם אמתין עד שיעמדו אחרים, הרי אני משהא במתן תורה, מה עשה האלקים, אמר למלאכים שגרדו אצל ישראל, ויפֿאָאו אותן. ותדע לך שכן, אמר רבי יהודה אמר רבי סימון מנין שלא היה בהן חֲקָרִין, שנאמר (יתרו י, יז) וַיִּתְּצֵבּוּ בַּמַּחֲתִית הָהָר, ואין נִצֵּב אלא על רגליו. מנין שלא היה בהן גִּדְמִין, שנאמר (משפטים כד, ז) כל אִשֶּׁר דָּבַר ה' וַעֲשֵׂהוּ. ומנין שלא היה בהן חֲרָשִׁין, שנאמר (שם) וַנִּשְׁמַע. ומנין שלא היה בהן סומין, שנאמר (יתרו כ, יד) וְכָל הָעָם רָאִים אֶת הַקּוֹלוֹת. ומנין שלא היה בהן אֱלָמִים, שנאמר (שם יט, ח) וַיַּעֲנוּ כָל הָעָם, נמצאת אומר שהרי נתרפאו כולן. ◦ ואם אין אתה למד מכאן, יש לך ללמוד ממקום אחר, שנאמר (בשלח טו, כו) כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שִׁמְתִּי [במצרים לא אֲשִׁים עֲלֵיךְ], הרי לך שנתרפאו. ◦ אבל כיון שפֿעשו אותה מעשה של עגל, חזרו למומן ונעשו זבין ומצורעין, שכן משה רואה אותן, שנאמר (תשא לב, כה) וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת הָעָם כִּי פָרוּעַ הוּא, ואין פֿרוּעַ אלא לשון צרוע, כמה דתימא (תזריע יג, מה) וְהִצְרַע אִשָּׁר בּוֹ הִנֵּגַע וְגו' ראשו יהיה פֿרוּעַ וְגו'. אמר האלקים למשה, עד שלא שעתם את המשכן בראשית ימיו ראשו יהיה פֿרוּעַ, ועל אותה שעה הוא אומר מעורבים עמכם, עכשיו שעשיתם את המשכן ואני משרה שכנתו ביניכם, הפרישו אותם מכם, וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש, בשביל מה, ולא יטמאו את מחניהם אֲשֶׁר אֵינִי שֹׂכֵן בְּתוֹכָם.

ועיין עוד שם (יג, ח): וְקִרְבְּנוֹ קֶצֶר כֶּסֶף וְגו', הה"ד (שיר השירים ד, ו) כֶּלֶךְ יָפֶה רֵעִיתִי וּמוֹם אֵין בָּהּ, מדבר בישראל, תני רבי שמעון בן יוחאי בשעה שעמדו ישראל לפני הר סיני לקבל את התורה, ולא היו בהם לא סומים ולא חרשים ולא שוטים ולא אלמים ולא פסחים ולא חגרים, ועל אותה שעה הוא אומר כֶּלֶךְ יָפֶה רֵעִיתִי וּמוֹם אֵין בָּהּ, עד שחטאו בעגל ונעשו בהן זבים ומצורעים, כמה דתימא (תשא לב, כה) וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת הָעָם כִּי פָרוּעַ הוּא, וכתיב (תזריע יג, מה) וְהִצְרַע אִשָּׁר בּוֹ הִנֵּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פֶרְמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ, ועל אותה שעה הוא אומר וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב, אבל לפני הר סיני כולם שלמים היו, הוי כֶּלֶךְ יָפֶה רֵעִיתִי וְגו'.

צו

איז דאָך מְבוּאָר אין דעם מדרש, אַז די גאַנצע רְפוּאָה איז געקומען [הערשט ווען מ'איז געווען] שוין אין מְדָבָר סִינִי [סמוך לזמן מתן תורה. און] אין מְדָבָר סִינִי איז מען געקומען [שוין פון] ראש חודש סיון, [ונדכתיב] בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מְדָבָר סִינִי [יתרו יט, א] דְּרָשׁ־נָט מֵעַן – [ווי] די גמרא לערנט אַררִיסל פֿון אַ גזירה שוה – אַז ס'איז געווען [ראש] חודש סיון.

צז

והמעם שלא נתרפאו קודם לזה, יש לומר משום דאז הוא שעשו תשובה בשנענו מרפידים ובאו למדבר סיני, או לפי שאז היה זמן העת רצון מלמעלה לצורך רפואתם [איי] פאַרוואָס איז עס נישט געווען [נאָך] פֿריער^{לא}, [מה שנתרפאו].
אָדער קאָן זיין, ווייל 'דעמאַלטס' זענען זיי געווען בְּתִשְׁבָּה^{לב}, און זיי זענען ראוי געווען [דערצו].
[אָדער ווייל] דעמאַלטס איז געווען דאָס הִתְעוֹרְרוֹת [ממרום], דער עַת רְצוֹן [המיועד לזה].

יעדע זאך דאָרף דאָך אַן עַת רְצוֹן, יעדע יְשׁוּעָה, און יעדע רְפוּאָה', [וכמו שאמרו כי היסורים] זיי זענען נֶאֱמָנִים בְּשִׁלְחוֹתָ^{לב}, [דהיינו] ביז ס'קומט די צייט [שיתרפאו].

צח

[וועל כל פנים הם נתרפאו רק] ווען זיי זענען געקומען [למדבר סיני, כשהיה] וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים [וַיָּבֹאוּ מְדָבָר סִינִי] וַיַּחֲזִי יִשְׂרָאֵל נֶגְדַּ הָהָר [יתרו יט, ב].
ווען זיי זענען געקומען [למדבר סיני, שטייט דאך]^{לב} מה ביאתן [לסיני בתשובה, אף נסיעתן] מרפידים בְּתִשְׁבָּה, זענען זיי געקומען בְּתִשְׁבָּה דעמאַלטס. [ולכן באותה שעה הוא שהיו ראויין להתרפאות].

^ל בגמרא שבת (פז:): אמר רבא, דכולי עלמא 'בראש חדש' אָתוּ למדבר סיני, כתיב הכא בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מְדָבָר סִינִי, וכתיב התם (בא יב, ב) הַתָּשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֹדְשִׁים, מה הלן ראש חדש, אף כאן ראש חדש.

^{לא} ואז היה נמצא שהיה להם ח' ימים קודם מתן תורה, והיו יכולין לטהר עצמם אף אם היה הנגע מטמא.

^{לב} כמבואר בגמרא עבודה זרה (נה:): אמר ליה זונין לרבי עקיבא [פירש"י: זונין, ישראל היה], לבי ולבך ידע דעבודת כוכבים לית בה מששא, והא קחזינן גברי דאזלי כי מתברי [פסחים ההולכין לעבודה זרה שנתפרקו איבריהן מחמת חולין] ואתו כי מצמדי [וחזרין באיברין מצומדים], מאי טעמא. אמר לו, אמשול לך מְשָׁל למה הדבר דומה, לאדם נאמן שהיה בעיר, וכל בני עירו היו מפקדין אצלו שלא בעדים, ובא אדם אחד והפקיד לו בעדים, פעם אחד שכח והפקיד אצלו שלא בעדים, אמרה לו אשתו בוא ונכפרנו, אמר לה וכי מפני ששוטה זה עשה שלא כהוגן, אנו נאבד את אמונתינו. אף כך יסורין, בשעה שמשגרין אותן על האדם משיביעין אותן שלא תלכו אלא ביום פלוני, ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית, ועל ידי פלוני, ועל ידי סם פלוני, כיון שהגיע זמנן לצאת הלך זה לבית עבודת כוכבים, אמרו יסורין דין הוא שלא נצא, וחזרין ואמרים וכי מפני ששוטה זה עושה שלא כהוגן, אנו נאבד שבעותנו. • והיינו דאמר רבי יוחנן מאי דכתיב (תבוא כח, נט) וַחֲלִים רָעִים וְנֶאֱמָנִים, רָעִים בשליחותן [שמייסרים את הגורן], וְנֶאֱמָנִים בשבועתן.

^{לב} במכילתא יתרו (בחדוש פרשה א): וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ מְדָבָר סִינִי. והלא כבר נאמר בפרשת מסעות, וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וגו', ומה תלמוד לומר בָּאוּ מְדָבָר סִינִי, הקיש נסיעתן מרפידים לביאתם למדבר סיני, מה ביאתם למדבר סיני בְּתִשְׁבָּה, אף נסיעתם מרפידים בְּתִשְׁבָּה.

וברש"י יתרו (יט, ב): וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים. למה הוצרך לחזור ולפרש מהיכן נסעו, והלא כבר כתב שברפידים היו חונים, בידוע שמשם נסעו. אלא להקיש נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני, מה ביאתן למדבר סיני בְּתִשְׁבָּה, אף נסיעתן מרפידים בְּתִשְׁבָּה.

צט

אָדער אפשר גאָר איז [עס] שוין געווען נאָכ'ן נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע [שהיה ביום ב' סיון], צי כדומה [בני עפעס] וואָס זיי האָבן געזאָגט [בג' ימי הגבלה].

ק

יהיה איך שיהיה, אָבער אַזוי זאָגט דער מדרש, אַז דאָס איז געשען אין די מִדְבָּר סיני.

קא

ולפי זה שנתרפאו רק בחודש סיון, אם כן אם היה הנגע שלפני הדיבור מטמא, או היו צריכין להמתין עוד שבועה או שמונה ימים למחרתם, ועדיין היו טמאים ביום ו' בסיון שהוא זמן המוכן מששת ימי בראשית לקבלת התורה

לפי זה אַז ס'איז געשען אין מִדְבָּר סיני [ולא נתרפאו עד חודש סיון, הרין] אפילו ווען [ס'איז שוין] נִרְפָּא הַנֶּגַע, מוז מען דאָךְ נאָךְ וואַרטן אַכט טאָג [לטרתו, וכדכתיב] וַיָּשָׁב מחוץ לְאֶהָלוֹ שְׁבַע יָמִים, וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יָקַח [שני כִּכָּשִׁים] וַיִּכְבֹּשֶׁה אֶתֶּת. [ואם כן אם היה נגע שלפני הדיבור מטמא], האָבן זיי דאָךְ נישט געקאָנט זיין טָהוֹר נאָר הערשט אין אַכט טאָג אַרום [שהוא ביום ח' או ט' בסיון].

און אין יום הַשְּׁשִׁי [בסיון] האָט מען שוין געדאַרפט צו געבן די תּוֹרָה. [שהרין] דער תִּנְאִי איז דאָךְ געווען [אַזוי, וכמו שאמר] לִדְ תִּנְאִי הַתִּנָּה [הקדוש ברוך הוא] עִם מַעֲשֵׂה בראשית [שהם תלויים ועומדים אם יקבלו ישראל התורה] ביום הששי. דאָס איז געווען תְּלוֹי אין יום הַשְּׁשִׁי.

און דאָ האָט מען [גיווען] געדאַרפט צו וואַרטן כְּמָה טעג. [באם נגע שלפני הדיבור היה מטמא, ולא היו יכולין המונגעים להיות במעמד הנבחר].

קב

ואם כן לא קשה כלל על מה נצרך הלימוד מהפסוק 'כִּי יִהְיֶה' למעט נגע שלפני מתן תורה שלא טמא. כי זה היה נוגע שפיר לענין קבלת התורה גופה, שלא יצטרכו להמתין שבועה ימים לאחר שנתרפאו מהנגעים שלפני מתן תורה

לפי זה איז דאָךְ נישט קיין התחלת קשׂא.

וואָס ווילסטו זאָגן, 'נאָךְ וואָס' שטייט 'כִּי יִהְיֶה' למעט נגע שלפני [מתן תּוֹרָה, (והלא) זיי זענען נִתְרַפָּא געוואָרן [בלאו הכי].

[אָבער] נו וואָס האָבן איך אויפגעטון אַז זיי זענען 'נִתְרַפָּא' געוואָרן. אָבער 'טָהוֹר' האָבן זיי דאָךְ נישט געקאָנט ווערן [עד ח' ימים], האָט דאָךְ נישט געקאָנט זיין קְבֻלָּת הַתּוֹרָה [ביום השישי], ווייל קיין הַזֹּאת ז'ִּלָּה איז נאָכנישט געווען, [שלא עברו ז' ימים משנתרפאו עד קבלת התורה].

לִבְּגֵמָרָא שֶׁבֶת (פס): דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב (בראשית א, לא) וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי, ה"א יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין, ואם לא אני מחזיר אתכם לתורה וכוהו.

וברש"י בראשית (א, לא): יום הַשְּׁשִׁי. הוסיף ה' בששי, בגמר מעשה בראשית, לומר שהתנה עמהם על מנת שיקבלו עליהם ישראל חמשה חומשי תורה. דבר אחר יום הַשְּׁשִׁי, כולם תלויים ועומדים עד יום הַשְּׁשִׁי, הוא ששי בסיון 'המוכן למתן תורה'.

לִבְּגֵמָרָא שֶׁבֶת (פס): דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב (בראשית א, לא) וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי, ה"א יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין, ואם לא אני מחזיר אתכם לתורה וכוהו.

קג

ממילא מוז איך זאגן אז נאָר ווייל דער דין איז אז אַ נָגַע 'פאַר מתן תּוֹרָה' איז נישט מְטָמָא, [וממילא] איבערדעם, אזוי וויל' מ'האָט זיי מִרְפָּא געווען פון די נָגָעִים, [און] פון אַלעמען, האָבן זיי געקאַנט [תיכף] גיין צו קְבֵלַת התּוֹרָה. ווייל קיין 'טומאַה' איז נישט געווען.

אַבער ווען ס'זאָל נישט זיין די הלכה [אז] אַ נָגַע פאַר מתן תּוֹרָה [אינו מטמא], העט נישט גיווען געקאַנט זיין קיין קְבֵלַת התּוֹרָה.

קד

ממילא איז דאָך נישט קיין הִתְחַלַּת קוּשְׁיָא, [דעס] וואָס מ'פרעגט די קוּשְׁיָא.

[ואדרבה] ס'איז אַ חִידוּשׁ וואָס מ'איז מְפַלֵּל דערויף.

- אפשר האָבן זיי געהאַט [לפני עיניהם], דאָס לשון המדרש האָבן זיי געהאַט פון ערגעץ אַנדערש, [וואָס פון דאָרט] זעט מען נישט קיין רִאָיָה [שנתרפאו רק בחודש סיון, אלא היה משמע להם שנתרפאו עוד באייר, והיו יכולין להמתין ח' ימים קודם מתן תורה]. - **הא תָּדָא.** [דאָס איז איין תירוץ].

קה

ישוב לקושיית התוספות במסכת שבת - מדברי יואל¹⁹

[והנה במסכת שבת (פ.) תנן, מניין לפולטת ש"ז ביום השלישי שהיא טמאה, שנאמר (יתרו יט, טו) הָיוּ נְכָנִים לְשִׁלֹּשֶׁת יָמִים. ופירש רש"י, והקפיד הכתוב על טומאת קרי במתן תורה. וכתבו התוספות (ד"ה מנין) דאף על פי שבאותה שעה עדיין לא ניתנה תורה, מכל מקום מסתמא הקפידה תורה על דבר שעתיד להיות טמאה אחר מתן תורה. ואף על פי שלא הקפידה תורה על זבין ומצורעין וכו'. ועיין שם שכתבו טעם לחלק ביניהם, דדוקא בבעל קרי הקפידו משום דמחמת קלות ראש הוא בא, עכ"ל התוספות.]

קי

ולכאורה יש להבין מנא להו להתוספות שלא הקפידה תורה על זבין ומצורעין בשעת מתן תורה, והרי במציאות לא היו בקרב ישראל זבין ומצורעין באותה שעה, שהרי נתרפאו כולן. אמנם לדרכנו אפשר לומר דאף שנתרפאו, מכל מקום כיון שלא עברו שבעה ימים משעה שנתרפאו, עדיין היה נוהג תורת זבין ומצורעין עליהם, ועל כרחך לומר שלא הקפידה תורה על זבים ומצורעים במתן תורה].

קז

[אמנם בענין מה שנתקשו עוד התוספות, מדוע הקפידה תורה על בעלי קרי במתן תורה, ולא הקפידה על זבין ומצורעים, אפשר ליישב באופן אחר.

¹⁹ פירוש: ווי נאָר, תיכף.

¹⁹ והוא כפי הנראה ממה שהוסיף רבינו בעת שעבר על הכתבים.

דהנה לעולם הסברא נותנת דכשם שהקפיד הכתוב בטומאת קרי במתן תורה, משום דננאי היא שתנתן תורה לטמאים בדבר שעתידה התורה לאסור, הכי נמי ראוי שתקפיד בזבין ומצורעין, משום שעתידה תורה לטמאן.

אך מאחר שכתבה התורה בין במצורע בין בזב 'כִּי יִהְיֶה', למעט זבים ומצורעים שמלפני הדיבור שאין מטמאין לאחר הדיבור, אם כן אף אם היה אותו המצורע שנולד בו הנגע לפני מתן תורה עומד בנגעו אחרי מתן תורה, ולא היה נתרפא, לא היה אותו נגע מטמא, דהרי מיעטיה קרא להדיא. ועל כן אף שעדיין לא עברו שבעת ימים מעת שנתרפאו ישראל מנגעייהו ומויבתן עד מתן תורה, לא הקפיד הכתוב על זבין ומצורעין, שהרי אף לאחר מתן תורה אינם עתידין להיות טמאים מחמת נגע זה או זיבה זו, שנולדו בהם לפני מתן תורה.

מה שאין כן בעלי קרי דלא כתיב בהו קרא למעט טומאתן שלפני הדיבור שלא תטמא אחר הדיבור, אם כן נמצא דבזה גם טומאה שלפני מתן תורה היא מטמאה לאחר מתן תורה, ומשום הכי הקפידה תורה בזה דוקא לטהר עצמן לפני מתן תורה, משום שדבר זה עצמו היה עתיד להיות טמא לאחר מתן תורה, אם לא היו נטהרין ממנה.

קח

[ועל כל פנים לפי מה שנתבאר, שפיר נסתלקה קושיית השאילת שלום, דלעולם אמרינן דאותם הנגעים שחזרו להם במעשה העגל חשיבי כנגע חדש ומטמא, ואפילו הכי איצטרך קרא למכתב אָדָם 'כִּי יִהְיֶה' בכדי למעט הנגע שלפני הדיבור, משום דשפיר היתה משכחת לה נגע שלפני הדיבור, כי אף שנתרפאו מנגעייהם במתן תורה, מכל מקום עדיין לא עברו שבעת ימים מן ראש חדש סיון שבו נתרפאו, עד יום מתן תורה. ואילו לא הוה כתיב מיעוטא שאין נגעים שלפני הדיבור מטמאין, הוה אמינא דכשם שהקפידה תורה בפולטת ובבע"ק, משום שעתיד הדבר להיות טמא אחרי מתן תורה, הכי נמי קפדינן בזבין ומצורעין, ועל כן אף משמע לן קרא 'כִּי יִהְיֶה' פרט לנגעים שלפני הדיבור, וכן בזב למעט זיבה שלפני הדיבור. וכיון שאין עתידה תורה לטמאן מחמת נגע זה וזיבה זו אפילו אחר מתן תורה, לכן לא הקפידה תורה עליהם במתן תורה במה שהיו עדיין תוך ז' ימים להסרת הנגע והזיבה, וכדברי התוספות שם].

קט

ישוב קושיא בז (באופן שני)

ועוד יש לומר, דאף אם לא היה נוגע כלל למעשה דין נגע שלפני הדיבור, מ"מ הא חזינן בגמרא דיש מ"ד על ג' פרשיות שלימות שבתורה, שהם פרשת בית המנוגע, וכן סורר ומורה, ועיר הנדחת, דבאמת לא היו ולא עתידין להיות, אלא שנכתב משום דרוש וקבל שָׂכָר. וא"כ כל שכן דאין תימה אם נכתבה תיבה אחת בתורה ללמד על נגע שלפני הדיבור דאינו מטמא, אף אם לא היה נוגע למעשה, דמ"מ נצרכה ללימוד הדין להלכה, ושיך בזה ענין דרוש וקבל שָׂכָר.

צווייטנס [יש לומר בישוב הקושיא אמאי נצרך לימוד למעט נגע שלפני הדיבור, אם לא היה זה במציאות. דהלא] איך זעה דאָך דאָ אָט [בגמרא סנהדרין הנזכר], ס'איז דאָ אַ מאן דאמר אַז גאַנצע פרשיות האָט מען געשטעלט וועגן דרוש וקבל שָׂכָר.

און [אפילו] די מאן דאומרים וואָס זיי האַלטן נישט אַזוי, איז נישט ווייל זיי קריגן אויף דער סברא [של דרוש וקבל שָׂכָר, דיתכן להאמר פרשה בתורה רק עבור זה], ס'שטייט נישט [שיחלוקו על סברא זו]. נאָר [אַז] זיי האַלטן נישט דעם דין [הפרטי ההוא, וכגון] זיי האַלטן נישט אַז [ווען ס'איז דאָ] אַ מזוּזָה אַתָּה הייסט נישט קיין ציר הַנְּדַחַת, [און] מ'האַלט נישט

אז ס'מוז זיין [נגעי בתים בקרן זוית] גראָד מיט די קירות, מ'האַלט נישט רבי אלעזר ברכי שמעון'ס שיטה אז ס'מוז זיין אזוי פונקטליך מיט די אבנים, אז איך לערן אַרויס פון די קירות.

דאָס איז דאָך אַ פֿלוגטאָ [לדינא], זיי קריגן [אין] דעם פֿשט אין פסוק, אין דרשות חכמינו ז"ל, אזוי ווי ס'שטייט אין די גמרא דאָרט^ה, [און ס'איז] אַ משנה^ב, אַ תוספתא^ה, און תורת כהנים^ט, ס'איז אַ פֿלוגטאָ איבעראַל.

אַבער אויף דעם [סברא] שטייט נישט אין די גמרא [אפילו] קיין שום הערה בעלמא, אז דאָס קען נישט זיין [אז] אַ גאַנצע פרשה [זאל שטיין] וועגן דרוש וְקַבֵּל שְׂכָר.

קי

און היינט [שוין]^ב, אז ס'איז קֶשֶׁה [פון] איין לִימוד, אז ס'איז געדרינגען פון כִּי יִהְיֶה [למעט את הנגע שלפני הדיבור], שוין פרעג איך אַ קְשִׁיָּא [דהלא] ס'איז נישטאָ דעם מְצִיאוֹת? [און] איך דאָרף נישט מִמַּעַט זיין אז ס'איז נישטאָ דעם מְצִיאוֹת?

קיא

[והרי חזינן] על כל פנים אז די גאַנצע פֿרָשָׁה האָט געברויכט צו שטיין נאָר וועגן דעם [משום דרוש וְקַבֵּל שְׂכָר. אם כן כמו כן הכא נימא, דאף אם לא היה במציאות, מכל מקום נכתב הך דינא למענט נגע שלפני הדיבור, משום דרוש וְקַבֵּל שְׂכָר].

[והרי] לְמַשָּׁל ווען ס'העט 'נישט' גיווען געשטאַנען דער לִימוד, העט מען דאָך גיווען 'געלערנט' אז פֿאַר מִתֵּן תוֹרָה איז אויך טִמְאָ [הנגע], העט מען דאָך גיווען 'געלערנט פֿאַלטש' די הִלְכָּה.

דעם מעג מען דאָך אַודאי זאָגן, אז ס'שטייט אין די תורה די גאַנצע הִלְכָּה פֿתיקוּנָה, [בכדי] מ'זאָל לערנען בְּדֶרֶךְ אֱמֶת, מ'זאָל וויסן אז פֿאַר מִתֵּן תוֹרָה [לא היה מטמא, און] אפילו ס'איז נישט קיין נִפְקָא מִינָה [למעשה], על כל פנים זעט מען דאָך [דיתכן לכתוב פרשה בתורה עבור ידיעת ההלכה אף בדבר שאינו נוגע למעשה]^א.

קיב

[ונמצא כי] דער אֱמֶת איז דאָך דאָס בְּכָלֵל נישט אַזאַ האַרבע קְשִׁיָּא [למה נכתב בתורה לימוד, למעט הנגע שלפני הדיבור].

^א כעת לא מצאנו מקור מקומו בתוספתא, באחד מהג' דינים, וילע"ע. ואולי הכוונה על עיקר הפלוגתא אם הוא רק משום דרוש וקבל שכר, או שהיה כן באמת, דפלוגתא זו הוא גם בתוספתא דנגעים (ו, א). אבל מדברי רבינו נראה דלא על פלוגתא זו הכוונה, רק על הפלוגתא לדינא.

^ב בתורת כהנים בפרשתן (פ"ו, ד): יכול עד שיראה בשני כתלים, תלמוד לומר ומראיהן שפֿל מן הקיר, אפילו בכותל אחד. יכול אפילו על אבן אחת, תלמוד לומר וחלצו את האבנים, אין פחות משתי אבנים, דברי רבי עקיבא. רבי ישמעאל אומר, וחלצו את האבנים, אין פחות משתי אבנים, מנין אפילו לא נראה אלא על אבן אחת, תלמוד לומר ומראיהן שפֿל מן הקיר, אפילו על אבן אחת. רבי אלעזר ברכי שמעון אומר, עד שיראה כשני גריסין על שני אבנים, בשני כתלים בזוית אחת, ארכו כשני גריסין ורחבו כגריס.

^ב פירוש 'כל שכן' בנידון דידן.

^א ולהלן בדרוש זה (במה שיודפס א"ה בחלק אחר מהקונטרס) יבאר עוד רבינו בטוב טעם, ביאור כל הענין שאמרו משום דרוש וְקַבֵּל שְׂכָר.

קצר

ברכת הקודש

און דער בורא פֿל עולמים זאל זיך בְּמַהֲרָה מְרַחֵם זיין.
 ס'זאל זיין זאת תהיה, והוכא אֵל הַכֹּהֵן (זה אליהו)^{מב}.
 ס'זאל אַראָפקומען 'די' השפּעָה.
 מ'זאל מיר זוכה זיין צו הערן דעם קול מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר.

דער בורא כל עולמים זאל העלפן:

ס'זאל טאקע זיין אֶהֱב יָמִים 'לְרֵאוֹת' טוֹבִיב.

[שיתקיים מה שאנו מבקשים] (בתפלת ובא לציון) וְנִזְכָּה וְנִחְיָה 'וְנִרְאָה' ^{מג} [וְנִירָשׁ 'טובה וברכה'
 לְשָׁנֵי יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ].

מ'זאל מיר 'זען' די 'טובה', די 'ברכה', און די 'ישועה', בְּמַהֲרָה.

דער בורא פֿל עולמים זאל רַחֲמָנוּת האָבן.

- בְּנִיסָן נִגְאָלוּ וּבְנִיסָן עֲתִידִין לְהִגָּאֵל ^{למד} (ראש השנה יא:), [דחודש נִיסָן] דאָס איז דער זמן
 הָרָאוּי דַּעְרָצוּ ..

דְּרוֹשׁ וְקַבֵּל שְׂכָרִיב.

מ'זאל בְּמַהֲרָה זוכה זיין, בְּמַהֲרָה צו זען די 'ישועה' שְׁלִימָה.

[און] זאל מיר זוכה זיין [אויך ביז] דערווייל, מ'זאל מיר זוכה זיין תְּשׁוּבָה צו טון
 פֿאַרן בורא פֿל עולמים.

מ'זאל מיר מְקַבֵּל זיין פְּנֵי מָשִׁיחַ צִדְקָנוּ, בְּאַנְפִּין נְהִירִין, מִתּוֹךְ נַחַת וְשִׁמְחָה,
 בְּמַהֲרָה. וּבְהַתְרוֹמָמוֹת קֶרֶן הַתּוֹרָה וְיִשְׂרָאֵל, וּבְהַתְגַּלּוֹת כְּבוֹד שָׁמַיִם עָלֵינוּ, בְּמַהֲרָה
 בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

^{כב} וכמו שביאר רבינו בלשון זה לעיל בהדרוש (במה שיודפס אי"ה שם).

^{מג} ועיין מה שביאר רבינו בלשון זה, בס"ג בשלח תשכ"ז (לשון קדשו קונטרס רצ, אות קנא-קנו, קצא). והוא כעין מה שביאר בדרוש זה בלשון הפסוק אֶהֱב יָמִים 'לְרֵאוֹת' טוב. [ומכל מקום כאן הכוונה כפשוטו, שנוכה לראות הישועה שלימה].

^{מד} שנת תשכ"ז היתה שנה מעוברת, ושבת פרשת מצורע חל בשבת שלפני שבת הגדול.

